

הקפאת והפשרת מאכל בשבת

א. הפשרת מאכל בשבת

הגמרא בשבת בדף נא ב מביאה ברייתא ז"ל:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף נא עמוד ב

ואין מרזקין לא את השלג ולא את הברד בשבת בשביל שיזובו מימיו. אבל נותן הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש

כלומר הברייתא אוסרת לרסק שלג בכדי להוציא מתוכו מים בשבת, אך מתירה לתת את השלג לתוך כלי. יש לנו לברר מהו טעם האיסור, והאם ההיתר לתת לתוך כלי הוא דווקא כשהכלי מלא בנוזל או לא?

רש"י ביאר את טעם האיסור כך:

רש"י מסכת שבת דף נא עמוד ב

כדי שיזובו מימיו - משום דקא מוליד בשבת, ודמי למלאכה, שבורא המים האלו.

לגבי התוכן של הכלי כתב רש"י:

אבל נותן לתוך הכוס - של יין בימות החמה כדי לצנן, ואף על פי שנימוח מאליו, ואינו חושש

הר"ן מעיר שנראה שכשיש יין בכוס מותר אפילו לרסקן ביידים ונראה שגם כך הייתה הגירסא לפניו,

ומתוך דבריו עולים ב' אפשרויות נוספות להבנת איסור זה:

ר"ן על הרי"ף מסכת שבת דף כד עמוד א

בתוס' משמע דאפילו לרסק בידיים לתוך הכוס שרי דקתני אבל [מרסק] הוא לתוך הקערה ומשמע דמשום סרך מלאכה נגעו בה אי נמי גזירה שמא יסחוט פירות העומדין למשקין לפי שהברד והשלג למימיהון הן עומדין וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפי' כ"א מהל' שבת ודוקא היכא דעביד בידיים הא אילו הניחן בחמה ונפשרו ואפי' כנגד המדורה מותרין הן דלאו נולד הוא ולא דמי למשקין שזבו משום דהני בעודן קרושין נמי תורת משקין עליהן לכל דבר אבל בספר התרומה כתוב דאסורין משום נולד [ומוקצה] ואסור ליתן קדרה שקרש שמנוניתה כנגד המדורה משום דמעיקרא עב וקפוי ועכשיו נמחה ונעשה צלול ולפי טעמו אף בחמה אסור השומן דנולד הוא והקשה עליו הרמב"ן ז"ל דשומן כיון דלעולם אוכל הוא אפילו לרסק ולסחוט מותר דהא בפירות דלאו בני סחיטה נינהו [דף קמ"ב] סוחטין אותן לכתחלה ואפילו בתותים ורמונים [דף קמ"ג ב] היוצאין מעצמן כל שהיו עומדין לאוכלין מותר לפיכך כתב דכל היכא דאתי ממילא בין בחמה בין כנגד המדורה שרי ואין זו קושיא אצלי דשומן זה כיון דכל זמן שלא קרש זב וצלול הוא ודרכו בכך אף כשקרש כפירות העומדין למשקין דמו:

כלומר מצינו ג' אפשרויות לאיסור זה:

(1) מעין מוליד (סרך מלאכה)

(2) גזירה שמא יסחוט פירות.

(3) נולד.

(ברש"י נראה כאפשרות א' אבל מדבריו שהתיר ליתן להפשיר רק בתוך כלי משמע כאפשרות ג')

מס' נ"מ בין אפשרויות 1-2 לאפשרות השלישית:

א. אם מותר לתת לדבר להפשיר מאליו.

ב. אם המים שהופשרו נחשבים כמוקצה.

כפי שהבאנו לעיל מדברי התרומה עולה שהאיסור הוא משום נולד, אך כתב על כך בפנים מאירות:

שו"ת פנים מאירות חלק א סימן פד

ועתה אשובה ידי לדעת בעל התרומות איך רצה הר"ן ללמוד מסברי בעל התרומות דלדידי אפי' אם נימוח השומן נמי אסור משום נולד וכל נולד שאסור באכילה משוי' לתא דמוקצה הוא כמו שפי' רש"י ריש ביצה איך

אפשר לומר כן דהא אפי' ביצה דסי"ד דאסורה משום נולד אפילו לר"ש ופי' התוספ' משום שמתחילה לא הי' בעולם ואפי"ה למסקנת הש"ס ביצה אינה אסורה אלא משום הכנה ואם ביצה לא חשיבא נולד איך נחשוב נולד לזה השומן וכן כתבו התוספ' בעירובין דף מ"ו על הא דאמרין מיא בעיבי מיבלעי בלעי ופריך כ"ש הוי להו נול' וכתבו התוספ' ואף על גב דמשקין בפרי אמרינן בפסחי' דמבלע בלעי א"ה לא מיתסרי משום נולד אי לא גזרינן שמא יסחוט כיון דמעיקרא נמי הוי אוכל אוכלא דאיפרת הוא א"כ ה"נ בשומן דמתחילה הוי אוכל אוכלא דאיפרת הוא וליכא למימר דשאני שומן אף שחשיב אוכל מ"מ אינו ראוי לאוכלו משא"כ פירות זה אינו דהא גבי עז דאמר רב חסדא מדברי רבינו נלמד חולב אדם עז לתוך הקדירה וכתבו הפוסקי' דווקא ב"ט דחז"י בהמה לאכילה הוי כמו אוכלא דאיפרת אבל בשבת לא חזי לשחיט' ש"מ אף דבהמה בחי' אינה ראוי' לאכילה מ"מ כיון דאי בעי שחיט הוי האי חלב אוכלא דאיפרת ולמה יהיה אסור האי שומן דהא ראוי לאכול ע"י הדחק אפי' בעינא ...

ועוד דהא בעל התרומות כתב האי דינא ג"כ גבי מלח הביאו הטור סי' ש"ך דאסור לשפשף בידים מלח משום דהוי נולד ואי ס"ד דאם נימוח מאיליו אסור לאכול משום נולד לא מצינו ידו ורגליו בבית המדרש דאמרין בפי' שמונה שרצ' דף ק"ח ע"ב דאין מולחין צנון וביצה בשבת ורב חזקיה אמר צנון אסור וביצה מותרת ואיסור צנון מפרשינן משום דנראה ככובש כבשי' תיפוק לי' דאסור משום נולד דהמלח הוא בעין על הביצה והצנון כשנימוח וכן גבי מליחת בשר דאמי' רבא בפי' כלל גדול דף ע"ה דאי' עיבוד באוכלי' תיפוק ליה לאסור משום נולד אלא ע"כ נראה דבעל התרומות אינו חול' על פי' רש"י ועיקר טעמו מפני שמוליד ובורא מים הללו מה שלא הי' לפניו וכן השומן נמי דמי לבורא כשנימוח ולדעתו אפשר אם עשו ביד' אסורים מטעם שעשו מלאכה בשב' דומי' דאין מוציאין אש מן אבני' ומפרשינן משום נולד וכתב ה"ט"ז בסי' תק"ב לאסור האש דנעשה מלאכה באיסור ה"נ אבל אם נימוח מאיליו לאסור משום נולד דהוי לתא דמוקצה זה לא על' על דעת בעל התרומות לאסור.

כלומר הפנין מאירות סובר שלא ניתן כלל לומר שיהיה הדבר נולד ואף התרומה יודה לזה, והסיבה שאסר להשתמש במים שהופשרו, הוא משום שנעשו באיסור, ולדעתו אסור לעשות סרך מלאכה זו אף כנעשית מאליה.

כדברי הפנים מאירות בדעת התרומה נראה קצת שהבין גם הרא"ש ז"ל:

רא"ש מסכת שבת פרק ד

כתב רבינו ברוך ז"ל בספר התרומות ואסור להחם פשטיד"א בשבת אצל המדורה משום דשומן הנקשר נימוח והוה ליה מוליד ודמי להך דאין מרסקין לא את הברד ולא את השלג:

האגלי טל הסיק על האפשרות הנ"ל בתרומה וכתב:

ספר אגלי טל - מלאכת דש אות לו בהג"ה

וראיתי להרב מלאדי שכתב בטעם ספר התרומה דהאיסור הוא כמ"ש הרא"ש בשמו משום שמוליד בשבת ואף בדעיבד אסור משום גזירה כמו שגזרו על משקין שזבו שמא יסחוט כיון שעומד למשקה ה"נ כיון שדרכו להיות זב הרי הוא כפירות העומדין למשקין וגוזרין בו.. אך במחכ"ת זה אינו דמפורש בספר התרומה וכל הפוסקים המביאים דבריו דאסור משום נולד וכן הוא במג"א עצמו. ואף שכתב משקין שזבו היינו שגם במשקין שזבו בעומד למשקין יש בו איסור נולד ג"כ וכ"כ להדיא בחי' הרמב"ן והר"ן חולין י"ד ע"ב דבעומדין למשקין אין צריך לגזירה שמא יסחוט דאסור משום נולד. ע"כ הגה"ה

➤ **מה נפסק להלכה?**

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכ

השלג והברד, אין מרסקין אותם, דהיינו לשברם לחתיכות דקות כדי שיזובו מימיו, אבל נותן הוא לתוך כוס של יין או מים והוא נימוח מאיליו ואינו חושש; וכן אם הניחם בחמה או כנגד המדורה ונפשו, מותרים.

כלומר מבואר שהשו"ע הכריע שלא כדעת התרומה ושמותר להפשיך דבר מאליו, וכך כתב במפורש בב"י.

וחזר השו"ע על דבריו בסימן שיח סעיף טז

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיח סעיף טז

מותר ליתן אינפאנדה כנגד האש במקום שהי' סולדת ואף על פי שהשומן שבה שנקרש חוזר ונימוח. הגה: וכ"ש קדירה שיש בה רוטב שנקרש, שכשהשומן נימוח אינו בעין, דשרי. (רבי ירוחם ח"ג) ויש מחמירין (ר"ן פרק ב"ט). ונהגו להחמיר, מיהו במקום צורך יש לסמוך אסברא ראשונה.

כלומר הרמ"א כתב שלא במקום הצורך יש להחמיר כדעת התרומה ושאסור להפסיר אף בלא מעשה בידיים.

ב. הקפאת מאכל בשבת

לכאורה ע"פ מה שהבאנו לעיל היה ניתן לומר שלדעת התרומה יהיה אסור להקפיא כשם שאסור להפסיר, ולדעת השו"ע יהיה מותר להקפיא שהרי לא עושה פעולה בידיים.

אך כתב הדובב מישרים:

דובב מישרים חלק א סימן נה

על דבר השאלה בכפור [קרח] הנעשה במכונה [קונסט אייז] בשבת ע"י עכו"ם, בעיר הדירים רוב עכו"ם, אם מותר לישראל להנות מזה באותו שבת להעמיד המאכלים על הכפור בימי הקיץ שיתקרר המאכל ולא יתקלקל.

..והנה אם נימא כדעת הרמב"ן דליכא משום נולד בעושה מכפור מים, וא"כ ממילא הוא הדין להיפוך בעושה ממים כפור ג"כ לא חשיב נולד משום דגם בעודם קרושים חשיב משקה, ורק משום סרך מלאכה יש לחוש, ממילא הכא שהוא עיר שרובה עכו"ם דרים בה והמלאכה נעשית בשביל עכו"ם שרי, אבל לדעת ספר התרומה דאסור משום נולד, אסור גם ברוב עכו"ם משום איסור נולד, וא"כ לפי מה דמבואר ברמ"א סי' שיי"ח סעיף ט"ז דיש מחמירין ברוטב שנקרש ליתן כנגד האש כדעת בעל התרומה, ובמג"א סי' ש"כ ס"ק י"ד העלה דלדעת היש מחמירין גם בשלג וברד אסור משום נולד ולא שרי אלא אם מעורב במים עיי"ש, א"כ לפי"ז יהיה אסור בנדון דידן גם בעיר שרובה עכו"ם משום נולד כנ"ל, אם לא לצורך גדול כמבואר ברמ"א שם דסמכין אדעת הרמב"ן ז"ל.

אך לולא דבריהם ז"ל היה נ"ל דיש לחלק בין רוטב שנקרש לשלג וברד כאשר אבאר, דהנה בש"ס נדה דף י"ז [ע"א] מבואר דשלג אינו לא אוכל ולא משקה, וכן מים שהגלידו מבואר בתוספתא [טהרות פ"ב ה"ג] מובא בר"ש ז"ל פ"ג דטהרות מ"ב דטהורים לגמרי, והיינו משום דאינם לא אוכל ולא משקה לקבל טומאה, ובש"ס שם מבואר דאם חישב עליה למשקה חשובה משקה לקבל טומאה, וא"כ שפיר מובן סברת הרמב"ן דלא חשיב נולד, דהא אם רסקו ע"כ חישב עליה לעשות מהשלג ומהגליד משקה, ובכה"ג גם בעודה קרוש חשיב משקה משום דחישב עליה למשקה, ממילא שפיר לא חשיב נולד, משא"כ ברוטב דמבואר במתני' דטהרות שם בפ"ג [מ"א] דהרוטב שקרש הרי אלו שניים משום דחשיב אוכל ולא מהני חישב, לכך חשיב נולד, וא"כ בסי' שיי"ח דמייירי ברוטב שפיר יש להחמיר, משא"כ בסי' ש"כ דמייירי בשלג.

ולפי"ז יהיה נסתר דברינו הנ"ל שכתבתי דתליא בפלוגתת הרמב"ן והספר התרומה דלדעת הרמב"ן יהיה שרי ברוב עכו"ם כיון דלא חשיב נולד, דזה אינו דגם לדעת הרמב"ן חשיב נולד בנדון דידן בעושה ממים כפור, ונהי דדעתו בשלג וברד דגם בעודם קרושים חשיבין משקה, מ"מ זה הוא רק היכא שעושה מהם משקה א"כ ע"כ חישב עליה למשקה דמהני כמבואר בש"ס נדה הנ"ל, וממילא גם בעודה קרוש חשיב משקה, משא"כ להיפוך אם עושה ממים שהוא משקה, כפור, א"כ מחשבתו לאפוקי מידי משקה, שפיר חשיב נולד, דהא בכה"ג כפור שקרוש לא חשוב משקה, וכיון שכן אין להתיר אף לצורך ודו"ק.

כלומר הדובב מישרים סובר שדווקא שלג שמלכתחילה יכול להקרא מים יש סברא שאם הופשר אינו מוקצה, אבל מים שאין סברא להגדירם כקפואים, ודאי אם יקפואם יחשבו כמוקצה.
יש להעיר שאף מדבריו עולה שהשו"ע לא יודה לדבריו הואיל והוא התיר להפסיר את רוטב שלשיטתו היה צריך לאסור.

לעומת הרבה פוסקים סברו שאדרבה להקפיא מים קל יותר ואך הרמ"א יודה ובראשם עומד הציץ אליעזר ואלו טענותיו:

שו"ת ציץ אליעזר חלק ו סימן לד

ויש לציין דנראה דרבינו הגר"א ז"ל ס"ל לפסוק לגמרי כדעת המחבר בזה ולא חש כלל לבעל התרומה וסובר כטעמו של הרמב"ם..

...עכ"פ יוצא לנו דלדעת רש"י צריך להיות בנידוננו מותר להקפיא דהרי ההקפאה נעשית אח"כ במקרה מאליה ע"י פעולה חיצונית טבעית של הקור או הקרח (דומיא דפעולת המים בברד) ואין כאן משום מוליד, ואילו לדעת

ספר התרומה צריך להיות אסור דנהי דמוליד ליכא אבל נולד מיהת איכא ואסור איפוא באכילה וטלטול משום מוקצה דנולד דומיא דפשטידא.
..ורק לדעת הר"ח או"ז הנ"ל דהשמיענו בדבריו נימא דלהתענג בשבת הוי במקום מצוה יש לומר א"כ דמשום עונג שבת מיקרי לעת הצורך אשר בכה"ג פוסק גם הרמ"א שם דמותר אפילו לכתחילה.
... אלא שעולה בדעתי לומר דיש מקום להתיר בכלל את ההקפאה בנידוננו אפילו לדעת בעל התרומה, והוא עפ"י מה שראיתי בשו"ת פנים מאירות ח"א סי' פ"ד שכותב לפרש שם דגם בעל התרומות אינו חולק על פירש"י ועיקר טעמו מפני שמוליד בורא מים הללו מה שלא הי' לפנים וכן השומן נמי דמי לבורא כשנימוח, ושלדעתו אפשר אם עשו בידים אסורים מטעם שעשו מלאכה בשבת דומיא דאין מוציאין אש מן אבנים .. וא"כ יוצא לנו לפי"ז דבנידון שאלתנו בלהקפא במקרה כו"ע מודים דמותר הדבר, דהרי ההקפאה לא מתחילה בהחלט לבוא מיד עם הנתנה לתוך המקרה, והדבר לוקח עוד זמן די ניכר עד שמתחיל להקפא, לכן אין כאן גרמי בהחלט, וא"כ הוי זה כנתינה ברחוק מן האש וכנימוח מאליו דמותר לפי הפנים מאירות אליבא דכו"ע. ולפי הנ"ל ליכא בזה איפוא לא משום מוליד ולא משום נולד.
..ומכיון דאתינא להכי אמינא עוד מילתא מה שי"ל דבכגון להקפא כו"ע יודו דליכא בזה גם לא משום מוליד ולא משום נולד .. אבל בגוונא דהקפאה דכידוע ההקפאה איננה בר - קיימא ועומדת איך שהוא להנמס ולחזור לקדמותה הנוזל, ובפרט ההקפאה הנעשית ע"י קרח וקור שאם רק יוציאוה ממקום הקרירות לזמן מועט תתחיל מאליה להנמס ולחזור למצבה הטבעי הנוזל, בכל כגון דא י"ל דכו"ע יודו דאין בהקפא' לא משום מוליד וגם לא משום נולד מכיון שלא נולד דבר של קיימא אלא של בת חלוף.

כלומר לציץ אליעזר יש ג' טעמים להתיר לדעת הרמ"א:

- א. הרמ"א היתר במקום צורך ועונג שבת הינו מקום צורך.
  - ב. ההקפאה לא מתחילה מיד עם המעשה ולכן לדעת הפנים מאירות שאף התרומה מודה שהאיסור הוא משום מוליד, לא נאסר אלא כשמתחיל המלאכה מעכשיו.
  - ג. הואיל וההקפאה אינה ברת קיימא, אין מקום לאסור בזה.
- לגבי טענתו השלישית היה מקום להעיר שלא פשוט להגדיר שההקפאה אינה ברת קיימא, שהרי במקומה המיועד לה שהוא המקפא היא ברת קיימא, ומנין לנו להניח שיש למדוד זו על המקום בחוץ, וצ"ע.

הגרש"ז בשמירת שבת כהלכתה (פרק י הערה יד בחדש) העלה סברות רבות להתיר.

אך להלכה כתב בשש"כ:

שמירת שבת כהלכתה פרק י הלכה ד

טוב להימנע מלתת בשבת ויו"ט מים לתוך תא ההקפאה על מנת להופכם לקוביות קרח אלא אם כן יש צורך גדול בכך, אבל מותר לתת מים לתא ההקפאה סמוך לכניסת השבת והחג על מנת להופכם לקוביות קרח בשבת..

אך לעניין עשיית גלידה התיר השמירת שבת יותר וז"ל

שמירת שבת כהלכתה פרק י הלכה ז

מותר ליתן תמיסת גלידה.. לתוך תא ההקפאה בשבת וביו"ט אם אמנם כוונתו לאכול את הגלידה בו ביום וביאר שם בהערה כד ביאר שתמיסת הגלידה נחשבת בעצמה כמאכל ולכן לא שייך בה נולד ומוליד.

➤ האם אין איסור בעשיית גלידה משום בונה?

לשון הגמרא בשבת צה

בבלי שבת צה א

מגבן משום מאי חייב? - אמר להו: משום מגבן... - אמרו ליה:....מגבן חייב משום בונה.

וכתב הרמב"ם על פי גמרא זו:

רמב"ם הלכות שבת פרק ז הלכה ו

וכן הלוקח חלב ונתן בו קיבה כדי לחבצו הרי זה חייב משום תולדת בורר שהרי הפריש הקום מן החלב, ואם גבנו ועשהו גבינה חייב משום בונה, שכל המקבץ חלק אל חלק ודבק הכל עד שיעשו גוף אחד הרי זה דומה לבנין.

האם הגדרה זו של הרמב"ם רלוונטית גם להקפאת מאכל?

כתב הרב עובדיה ביחווה דעת בשם הלב חיים לרב חיים פלאג'י:

שו"ת יחווה דעת חלק א סימן ל

הגאון רבי חיים פלאג'י בשו"ת לב חיים חלק ב' (סימן קצ"ב) דן בענין עשיית הגלידה בשבת, והעלה לאסור על פי מה שאמרו בגמרא (שבת צה ע"א), מגבן חייב משום בונה. (פירוש, המקבץ פתיתי חלב קפוי לעשותו חריץ של גבינה) וכן פסק הרמב"ם (בפרק י' מהלכות שבת הלכה י"ג). ולכן גם כאן שעל ידי פעולתו נהפך המשקה הצלול לקרוש, יש בזה משום בונה ע"כ. ולכאורה לפי דבריו הואיל וגם ביום טוב אסור לגבן, כמבואר בגמרא (שבת קל"ד ע"א), והטעם משום שאפשר לעשות הגבינה מערב יום טוב, והגבינה שנעשית מערב יום טוב חשובה לא פחות מאותה שנעשית ביום טוב. וכמו שפירש רש"י שם /שבת קל"ד/. וכן פסק מרן בשלחן ערוך /א"ח/ (סימן תק"י סעיף ה'). הוא הדין שאסור לעשות גלידה ביום טוב, שהרי אפשר לעשותה מערב יום טוב ולהניחה במקרה עד שעת אכילה ביום טוב. גם יש ללמוד לפי זה לאסור להקפיא מים בתבניות להופכם לקרח בשבת או ביום טוב, משום שנחשב כמגבן שאסור משום בונה.

האם אתם חולקים על דימוי זה של הלב חיים? א"כ כיצד תחלקו בין המקרים?

כתב הרב עובדיה שם:

אולם באמת שאין הנידון דומה לראיה, כי המגבן הוא מקבץ במו ידיו חלקים רבים והופכם לגוף אחד על ידי נתינתם בדפוס עגול או מרובע כפי חפצו ורצונו, והרי זה דומה לבונה שמקבץ צרורות ואבנים ומשקעם בבנין ועושה אותם לגוף אחד. וכמו שהסביר כן הרמב"ם (בפרק ז' מהלכות שבת הלכה ו'): שכל שמקבץ חלק אל חלק ודיבק הכל עד שיעשו לגוף אחד, הרי זה דומה לבנין. אבל הנותן משקים צלולים במקום קר מאוד ועל ידי כך נקפאים מעצמם, אינו דומה כלל לבונה, ולכל היותר נחשב הדבר לגרמא בעלמא, וכבר אמרו (בשבת ק"כ ע"ב) לא תעשה כל מלאכה, עשייה הוא דאסור, הא גרמא שרי. ולדעת הרבה פוסקים גרמא מותרת אף לכתחילה..

כלומר חילוק הראשון של הרב עובדיה, במגבן הדבר נעשה ביידים וכאן בגרמא.

הרב עובדיה מביא חילוק נוסף:

ועוד יש לחלק בין המגבן לנידון שלנו, שהגבינה כל זמן שנשארת בפני עצמה נעשית מוצקת יותר, והולכת ומתקשה כאבן, ודומה לבנין שעומד על תלו לימים רבים. אבל גלידה או קרח לאחר הוצאתו וסילוקו מן המקרה, הולך ומתפטר ונימוח, וחם השמש ונמס. ואין זה בנין בר קיימא כלל. ונודע מה שכתב הפני יהושע בחידושו לביצה (י"ב ע"א) בד"ה אבל קשיא: שזה שאמרו המגבן חייב משום בונה, זהו דוקא במי שמגבן לאוצר על מנת לייבש ולהצניע הגבינה לימים רבים, שבאופן כזה הרי הוא מכויין לעשותה כבנין, למען תעמוד ימים רבים. מה שאין כן העושה גבינה על מנת לאכול ממנה לאלתר, לא שייך בזה דין בנין כלל. ולא עדיף מהבונה על מנת לסטור שפטור וזה ברור.

טעם זה כבר הבאנו לעיל בשם הציץ אליעזר שההקפאה הינה זמנית בלבד, (הרב עובדיה שם מאריך

האם באמת הותר בנין לשעה ולא נאריך בזה כאן בשיעור) אך כתב בציץ אליעזר שאף הסוברים שבנין

לשעה הינו בנין יודו כאן, וז"ל:

שו"ת ציץ אליעזר חלק ו סימן לד

אלא אפילו להסוברים דבנין לשעה הוי בנין צריך אבל מיהת שיוכל להתקיים זמן מה אם שלשה ימים ואם יום אחד, כמוזכר בספרי האחרונים, וכאן בגלידה, וה"ה רוטב דגים וכדומה (אפילו אם מקרישם בידים) בלי הקרח המעמיד בכל עת את קיפואו לא יוכל להתקיים אפילו יום אחד, והוא רעוע מצד עצמו, ולכן בכה"ג י"ל דכו"ע מודים דבנין כזה לא הוי בנין.

וכבר הערנו לעיל שכלל לא פשוט להגדיר שההקפאה אינה ברת קיימא, שהרי במקומה המיועד לה שהוא

המקפיא היא ברת קיימא, ומנין לנו להניח שיש למדוד זו על המקום בחוץ, וצ"ע.

ובמשנה הלכות כתב סברא שלישית לחלק:

משנה הלכות ח"ד ס' מח

דנראה סברא ישרה דלא אמרינן מגבן או שאר אוכלים דהוה בנין אלא באוכלים שהם גוש והם חלקים מיוחדים והוא מדבק ומניחם יחד יחדיו ידובקו או מפרידם גושים מדובקים זה מזה הוה סותר הבנין כמו המגבן גבינה ממי חלב שהוא מוציא הגוש מהנסיובא דחלבא אבל המצנן מים עד שנקרשו אין כאן שום פעולה של בנין והוצאה דכאז כן עתה הרי הוא מים מתחלתו ועד סופו ולא נעשה שום שינוי במים שאינם חוזרים ולא דמי כלל לבנין.

לעניין איסור מכה בפטיש כתב בציץ אליעזר:

יש מקום לדון לחייב בעשיית קרח משום מכה בפטיש אם ידי אדם ממשמשים בזה, ומשום סרך מלאכה כשידי אדם מסייעים לכך אפילו לא עד הגמר, דהרי איך שהוא מיהת נראה הדבר כמוליד וכבורא דבר חדש.

והנה בשאלה האם שייך איסור מכה בפטיש באוכלין כבר האריכו האחרונים:

עין בביאור הלכה ס' שיח ד"ה ודחתן שהסיג על הפרי מגדים והסיק שלא שייך איסור מכה בפטיש באוכלין.

[ועיין באג"מ חלק ג נב שדן בזה ודחה את רוב קושיותיו של הביאו"ה כנגד הפרי מגדים, אך קיבל את קושיתו האחרונה משבת קנה שהגמ' אסרה שם משום אשווי אוכלא ולא משום מכה בפטיש ומכל מקום סיים: " עכ"פ אין לנו לדחות דברי הלבוש והפמ"ג והנש"א בשביל זה ולכן הוא קצת ספק לדינא] **ולעומתו הבן איש חי ברב פעלים** פסק בכמה תשובות ששייך איסור זה אף באוכלין, ולכן אסר בת"ח"ב סימן נב לררך לחם קשה שאינו ראוי לאכילה, וכן לעשות מלחם צנים (טוסט).

והרב עובדיה ביחוה דעת ח"ג סימן כג השיג על הרב פעלים וכתב שלבד מכך שקי"ל שלא שייך מכה בפטיש באוכלין וכדעת הביאוה"ל אף אם נאמר ששייך דין מכה בפטיש באוכלין, אין זה אלא במצב שלא היה הדבר ראוי לאכילה לפני כן וכפי שכתב הרב פעלים עצמו בחלק א' (סימן ט"ז וי"ח).

וא"כ אף בנידון דידן שהמשיקה ראוי לאכילה אף לפני ההקפאה, נראה שלא שייך כאן דין מכה בפטיש. **ואמנם מדברי הרב פעלים משמע** שהכלל הנ"ל אינו החלטי, ונראה שהרב פעלים סבר שאם עניין הפעולה הינה הכשרת האוכל כגון 'ריכוך הלחם' או ניקוי הפירות, אז אין הדבר נחשב כמכה בפטיש אלא כאשר לא היה ראוי לאוכלו קודם, אבל כאשר הפעולה משנה את המאכל ממאכל אחד לאחר, כמו לחם שנעשה טוסט, אז שייך דין זה אף אם הוא היה ראוי לאכילה לפני, והנה בנידון דידן, נוצר שינוי משמעותי, ויתכן שלדעתו היה מקום לאסור, אלא שהיה מקום להקל הואיל ולא עשה מעשה בידים, וצ"ע.